

Preliminarno saopštenje
821.163.44:929Martinović M.

Srđa MARTINOVIĆ (Cetinje)

Univerzitet Crne Gore
braveria56@gmail.com

KAPETAN I SUDIJA MATO RADOV MARTINOVIĆ I PJESMA „OSLOBOD“

Ovim radom prvi put se predstavlja biografija kapetana, sudije i člana crnogorskog Kuluka Mata Radova Martinovića iz Bajica, bliskog saradnika Petra I Petrovića. Istraživanje je nastalo kao prilog razrješavanju dileme o autorstvu pjesme „Oslobod“ koja traje već gotovo dva vijeka. Više autora je do sada analiziralo samu pjesmu, ali nijedan nije donio podatke o Matu Radovome Martinoviću kao mogućem autoru ili bar kazivaču ove pjesme.

Ključne riječi: *pjesma, autorstvo, „Oslobod“, Martinović*

Pjesmom „Oslobod“ ili „Sveoslobod“ bavilo se više poznatih historičara književnosti, naučnika i autora, među kojima i Trifun Đukić, Nikola Banašević, zatim Vojislav Nikčević i drugi, u svojim poznatim djelima i radovima koji se odnose na književno stvaralaštvo Petra I Petrovića-Njegoša. Namjera ovog kratkog rada nije da ulazi u pitanja samog autorstva pjesme, već da iznese relevantne podatke o Matu Radovu Martinoviću, a u cilju doprinosa boljem razumijevanju ove dileme koja traje dva vijeka. Navedeni autori su se prilikom sagledavanja same pjesme „Oslobod“ najviše bavili pitanjem njenog autorstva, pominjući tek usput Mata Martinovića, kojeg je Sima Milutinović Sarajlija u svom izdanju pomenuo kao osobu od koje je zabilježio ovu pjesmu (Milutinović, 54). U prvom izdanju *Pjevanije crnogorske i hercegovačke* naslov pjesme je „Oslobod“, a u drugom izdanju naslov pjesme je „Sveoslobod“, a Milutinović je u zagradi ispod naslova pjesme zapisao „od Mata Radova Martinovića“. Krajnje je začuđujuće da se nijedan od autora koji su se bavili ovom problematikom nije potrudio da sakupi ili istraži ni osnovne podatke o Matu Radovome Martinoviću iz Bajica. Držimo da bi svakom proučavanju, a pogotovu djela i lika crnogorskog vladara trebalo posvetiti više pažnje i pristupiti ozbiljnije nego što je to do sada rađeno. Čini se da u rasvjetljavanju pitanja autorstva, nije nevažno poznavanje detaljnije biografije ovog

pjevača tim prije jer je nesumljivo da su se akteri tj. tema (istraga poturica) pjesme direktno ticala i samih predaka Mata Radova Martinovića, odnosno da je imao i lični odnos prema ovoj pjesmi (njegov direktni predak, čukunded Marko se pominje u pjesmi). Pojedini autori su čak i upućivali ili mislili da je navedeni Mato Martinović zapravo otac Sava Matova Martinovića, vodeći se logikom – ako je sin pjesnik, da bi i otac to morao biti pa navode: „Biće da je Savo Matov naslijedio očeve gene za sastavljanje narodnih epskih pjesama“ (Martinović, 1996: 12). Ovo logiciranje je vodilo u zabludu, jer na nekoliko mjesta u svojim memoarima Savo Matov Martinović vrlo jasno navodi da mu je otac bio Mato Markov. Geneologija poznatog pjevača i oficira garde Sava izgleda ovako: SAVO – MATO – MARKO – JOVO – VOJIN – TOMAŠ – MARTIN – VLATKO. Pri čemu treba napomenuti da pjesma pod naslovom „Srbskij badnji večer 1702. godine“ objavljena u *Memoarima* Sava Matova Martinovića, osim teme nema nikakve sličnosti sa tekstom pjesme „Oslobod“. Dakle, Mato Radov Martinović koji se dovodi u vezu sa pjesmom „Oslobod“ je takođe Martinović iz Bajica, ali pripada drugom ogranku bratstva Martinović. Mato Radov Martinović je bio ugledni glavar (sudija, kapetan, popečitelj/kulunžija) prvih decenija 19. vijeka, obavljao je različite dužnosti i bio jedan od povjerljivijih ljudi Petra I Petrovića-Njegoša (S. Martinović, 2025).

Direktni je potomak bajičkog kneza Martina Vlatkova, a njegovo geneološko stablo izgleda ovako MATO – RADE – STIJEPO – MARO – MARKO – MARTIN – VLATKO. Mato Radov Martinović, kapetan i član Kuluka. Rođen je oko 1775. godine u Bajicama, u porodici Rada Stijepova Martinovića. Crnogorski mitropolit Petar I Petrović se često na njega oslanjao i povjeravao mu je važne misije i zadatke. Jedan je od svjedoka prilikom prodaje baštine 24. marta 1803. godine. Kao glavar je bio svjedok i 4. februara 1807. godine na Rijeci Crnojevića kada je Petar I mijenjao zemlju sa Đurom Lopičićem (*Zapisi*, 1938: 366). Kao glavar jedan je od članova Suda koji je u aprilu 1813. godine rješavao krivični spor između Cetinjana, Bajica i Donjokrajaca. Takođe, bio je jedan od četiri kapetana stalne oružane jedinice koju je uspostavio Pokrajinski savjet 1. novembra 1813. godine prilikom ujedinjenja Crne Gore i Boke Kotorske (Pavićević, Raspopović, 1998). Ova jedinica imala je zadatak održavanja reda i poretka na teritoriji Crne Gore i Boke. Kao glavar Katunske nahije jedan je od stimadura 1816. godine u jednom sporu oko zemlje Stanolja Kosanovića iz Markovine. Kao glavar je učestvovao u donošenju presude između Herakovića i Vrbica oko ubistva od 17. januara 1821. godine. Jedan je od članova Zemaljskog suda 10. juna 1828. godine. Sima Milutinović Sarajlija je zapisao da je bio guslar i narodni pjesnik i da je od njega zabilježio dužu pjesmu pod nazivom „Oslobod“ od 305 stihova koja se odnosi na istragu poturica. Preminuo je oko 1840. godine jer se više ne nalazi u dokumentima.

Imao je sina Daicu, koji je imao sinove Sava, Marka i Vuka. Marko Daičin Martinović je bio oficir i perjanik, a poginuo je 1861. godine kao povjerilac knjaza Nikole sa grupom Vasosjevića koji su se probijali do Srbije. Vuko Daičin (1837–1921) je bio perjanik i upravnik tamnice na Cetinju, a pominje se u anegdoti „Knjaz Nikola i Vuko Daičić“. Potomci pjesnika Mata Radova Martinovića tj. sinovi Vuka Daičina su: Krsto (1864–1933), inženjer, komandir, učesnik Rusko-japanskog rata, predsjednik Komiteta za nezavisnost Crne Gore u San Marinu; Vido (1874–1916), blagajnik Ministarstva unutrašnjih djela i Miloš (1880–1945), kapetan, učesnik Rusko-japanskog rata i Oktobarske revolucije (S. Martinović: 725–726)

Literatura

- Martinović, Savo Matov (1996). *Memoari – životopis, pisma, pjesme*, (priređivač Dušan Martinović). Podgorica, str. 12–13.
- Martinović, Srđa (2025). *Bajički vijenac* (drugo dopunjeno izdanje), Cetinje, str. 725–726.
- Milutinović, Sima (1990). *Pjevanija crnogorska i hercegovačka*, (priređio Dobrilo Aranitović). Nikšić, str. 60.
- Pavićević, Branko, Raspopović Radosav (1998). *Crnogorski zakonici*, knj. 1, Podgorica, str. 65–68.
- *Zapisi*, god. XI, knj. XIX, 1938, str. 366.

Srđa MARTINOVIĆ

CAPTAIN I MATO RADOV MARTINOVIĆ AND THE SONG „OSLOBOD“

This work presents for the first time the biography of the captain, judge and member of the Montenegrin Kuluk, Mato Radov Martinović from Bajica, a close associate of Petar I Petrović. The research was created as a contribution to resolving the dilemma about the authorship of the poem „Oslobod“ which has been around for almost two centuries. Several authors have analyzed the poem itself, but none of them have provided information about Mate Radovo Martinović as a possible author or at least the narrator of this poem.

Keywords: *poem, authorship, „Oslobod“, Martinović*